

KS. STANISŁAW DYK

GŁOSZENIE KERYGMATU O ZBAWCZYM WYMIARZE SŁOWA BOŻEGO (Dz 2, 14-41) W POLSKIM PRZEPOWIADANIU POSOBOROWYM

Głoszone i słuchane słowo Boże spełnia bardzo ważną rolę w procesie zbawczym i posłudze Kościoła. Promulgowane i przyjęte słowo Boże doprowadza człowieka do wiary i otwiera go na zbawcze działanie Boga (por KO 21). Istotną rzeczą jest zatem, aby chrześcijanie posiadali teologiczną świadomość zbawczej mocy, jaką posiada głoszone i słuchane słowo Boże¹. Świadomość tę powinni mieć zarówno kaznodzieje, jak i słuchacze ich homilii, którzy poza zgromadzeniem eucharystycznym stają się również głosicielami Ewangelii. Wiara w przemieniającą i zbawczą moc słowa Bożego pomaga kaznodziejom w pełni zaangażować się w spełnianą posługę, a ich słuchaczy przynagla do bardziej uważnego przyjmowania czytanego i głoszonego słowa Bożego oraz wiernego poddawania się mu w codziennym życiu.

Okazją do umacniania wiary w moc słowa Bożego i wyrabiania świadomości o doniosłości posługi słowa powinna być m.in. homilia liturgiczna. Według nauki Soboru Watykańskiego II homilia swoją treść czerpie z „tekstów świętych” (KL 35; 52; KO 21; 24), czyli przede wszystkim z biblijnych czytań mszalnych. Jednym z wielu biblijnych miejsc, w którym można odnaleźć głęboką teologię głoszenia i słuchania słowa Bożego, jest tekst Dz 2, 14-41²

Ks. dr STANISŁAW DYK – adiunkt Katedry Homiletyki w Instytucie Homiletyczno-Liturgicznym KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; e-mail: stan.dyk@wp.pl

¹ H. Simon. *Kaznodzieja jako teolog*. W: *Sługa Słowa*. Red. W. Przyczyna. Kraków 1997 s. 144; J. Twardy. *Homilie niedzielne dla dorosłych*. „Współczesna Ambona” 17:1989 nr 3 s. 110.

² S. Dyk. *Teologia głoszenia słowa Bożego według Dz 2*. „Roczniki Teologiczne” [dalej: RT] 49:2002 z. 6 s. 149-169.

Celem niniejszego opracowania będzie zatem ocena, w jaki sposób ten Łukaszowy kerygmat o zbawczym wymiarze słowa Bożego został uwzględniony w treści posoborowego przepowiadania polskiego. Przedmiotem badań będą homilie opublikowane w czasopismach homiletycznych oraz wybranych zbiorach homilii, które ukazały się po roku 1972. Od tego czasu bowiem homilia stała się obowiązującą formą przepowiadania mszalnego w Polsce

Krytycznej analizie zostaną poddane homilie, dla których źródłem był tekst Dz 2, 14-41. Fragment ten został wykorzystany prawie w całości w liturgii słowa Bożego z Poniedziałku Wielkanocnego (rok A, B, C) oraz Trzeciej i Czwartej Niedzieli Wielkanocnej roku A. W Poniedziałek Wielkanocny czyta się tekst Dz 2, 14. 22-32³ W Trzecią Niedzielę Wielkanocną roku A lekturą jest fragment Dz 2, 14. 22-28⁴ Natomiast liturgia słowa Bożego z Czwartej Niedzieli Wielkanocnej jako pierwsze czytanie wykorzystuje tekst Dz 2, 14a. 30-41⁵

1. KERYGMAT

O ZBAWCZYM WYMIARZE SŁOWA BOŻEGO (Dz 2, 14-41)

Św. Łukasz w tekście Dz 2, 14-41 ukazał treść, naturę i owoce słowa Bożego. Fragment ten zawiera dwie sekcje: mowę Piotra (Dz 2, 14-36) oraz opowiadanie o reakcji zebranych w Jerozolimie na słowo Piotrowego kerygmatu (Dz 2, 37-41). Teksty te stanowią fragment starannie skomponowanej, większej całości (Dz 2, 1-42), w której Łukasz, przedstawiając wydarzenie pentekostalne, powiązał ze sobą trzy tematy: Duch Święty (Dz 2, 1-13), słowo Boże (Dz 2, 14-41), wspólnota Kościoła (Dz 2, 42-47).

Już sama kompozycja drugiego rozdziału Dziejów sugeruje zatem, że u źródła zbawczej mocy, jaką posiada głoszone i słuchane słowo Boże, stoi Duch Święty. To On pobudza do głoszenia słowa i zapewnia mu skuteczność.

³ Oprócz tego tekstu czytania mszalne na Poniedziałek Wielkanocny zawierają także Ps 16 oraz Mateuszową perykopę wielkanocną o ukazaniu się Jezusa niewiastom i fragment mówiący o przekupionej straży (Mt 28, 8-15).

⁴ Fragmentowi temu towarzyszy w lekcjonarzu urywek Pierwszego Listu św. Piotra (1 P 1, 17-21), Ps 16 oraz Łukaszowa perykopa o uczniach z Emaus (Łk 24, 13-35).

⁵ Liturgia słowa tego dnia zawiera także Ps 23 oraz czytania poruszające motyw Chrystusa-Pasterza, tzn. 1 P 2, 20b-25 i J 10, 1-10. Z tego też względu Czwarta Niedziela Wielkanocna zwana jest Niedzielą Chrystusa Dobrego Pasterza.

Duch Święty w głoszonym słowie objawia światu zmartwychwstałego Pana. Duch tak „ubogaca” głoszone słowo, że staje się ono także słowem Bożym⁶

W centrum głoszonego słowa stoi Osoba Jezusa Chrystusa i Jego paschalne misterium. Przepowiadanie chrześcijańskie jest chrystocentryczne. Nie jest ono jedynie mową o Bogu, lecz mową Boga i przekazywaniem Boga⁷ Obecność Jezusa w głoszonym i słuchanym słowie Bożym zapewnia mu skuteczność zbawczą⁸ Jest ono nośnikiem zbawczego misterium Jezusa – uobecnia to, czego Jezus dokonał dla zbawienia ludzi⁹ Słowo Boże zawsze się spełnia, tzn. posiada moc, która realizuje to, co słowo zwiastuje. Słowo ma zatem charakter stwórczy, sprawczy i ożywiający¹⁰ Jest słowem pełnym łaski¹¹

To zbawcze słowo Boże nie działa jednak automatycznie. Musi się ono spotkać z właściwym przyjęciem i współpracą ze strony słuchacza¹² Łukasz podkreśla zatem znaczenie odpowiedniego słuchania słowa Bożego¹³ Słuchaniu słowa powinna towarzyszyć postawa otwartości, szlachetności i dobroci. Słowo Boże powinno być słuchane z wiarą, tzn. winno być przyjmowane z ufnością, pielęgnowane w sercu oraz coraz lepiej poznawane i wytrwale wprowadzane w czyn¹⁴

Zbawcze słowo Boże słuchane w taki sposób jest źródłem coraz głębszego poznania tajemnic Królestwa Bożego i rzeczywistej wspólnoty z Chrystusem¹⁵ Przyjęte słowo Boże prowadzi zatem do wiary i nawrócenia, które

---

⁶ Por. Dyk, jw. s. 150-151.

⁷ A. Jankowski. *Kerygmat w Kościele apostołskim*. Częstochowa 1989 s. 136-138; C. P. März. *Das Wort Gottes bei Lukas. Die lukanische Worttheologie als Frage an die neuere Lukasforschung*. Leipzig 1974 s. 10.

⁸ J. Dupont. *Notes sur les Actes des Apôtres*. „Revue biblique” 62:1955 s. 47-49; C. M. Martini. *L'evangelizzazione negli Atti degli Apostoli*. W: *Chiesa per il mondo*. T. 1: *Saggi storico-biblici*. Bologna 1974 s. 129.

⁹ F. Bovon. *L'œuvre de Luc. Études d'exégèse et de théologie*. Paris 1987 s. 199.

¹⁰ J. Kudasiewicz. *Słowo Jezusa pełne mocy*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 33:1980 z. 2 s.101-104.

¹¹ K. Mielcarek. *Jezus – Ewangelizator ubogich (Łk 4,16-30). Studium z teologii św. Łukasza*. Lublin 1994 s. 128-140; tenże. *Natura słów Jezusa według Łk 4,22*. W: *W posłudze słowa Pańskiego. Księga pamiątkowa poświęcona ks. prof. dr. hab. Józefowi Kudasiewiczowi*. Red. S. Bielecki, H. Ordon, H. Witczyk. Kielce 1997 s. 203-212.

¹² Kudasiewicz, jw. s. 103.

¹³ M. Kiedzik. *Słowo Boże i człowiek - znaczenie pragmatyczne kompozycji Łk 8,4-21*. W: *W posłudze słowa Pańskiego* s. 217.

¹⁴ Tamże, s. 221-224; S. A. Panimolle. „Fate attenzione a come ascoltate” (Lc 8,4-21). „Parola spirito e vita. Lo spirito del Signore” 1 1980 s. 95-119.

¹⁵ Panimolle, jw. s. 112-118.

otwierają drogę do przyjęcia daru Ducha Świętego i wprowadzają w proces zbawienia. W ten sposób głoszone i słuchane słowo Boże przyczynia się do zbawienia człowieka i budowy Kościoła.

2. ZGODNOŚĆ TREŚCI ANALIZOWANYCH HOMILII Z ŁUKASZOWYM OŘĘDZIEM O SŁOWIE BOŻYM

W homiliach na Poniedziałek Wielkanocny (rok A, B, C) oraz Trzecią i Czwartą Niedzielę Wielkanocną (rok A), których źródłem treściowym był m.in. tekst poświęcony mowie Piotra (Dz 2, 14-41), pojawiają się jedynie wzmianki na temat zbawczego wymiaru głoszonego i przyjętego słowa Bożego. Mówi się tu np., że odwaga w głoszeniu Ewangelii pochodzi od Ducha Świętego¹⁶ i że głoszenie Dobrej Nowiny przez Apostołów ma charakter żywego i dynamicznego świadectwa¹⁷. Stąd często pojawia się zachęta do składania świadectwa zmartwychwstałemu Panu poprzez głoszenie słowa, dzielenie się wiarą i przykład chrześcijańskiego życia.

Wspomina się także, że treścią apostołskiego przepowiadania była Osoba zmartwychwstałego Jezusa¹⁸. Temat zmartwychwstania jest w analizowanych homiliach często i szeroko rozwijany. Mówi się o konieczności męki i śmierci Jezusa¹⁹. Przypomina się także, iż „całe nauczanie Apostołów jest wykazywaniem, że Boże obietnice w Jezusie stały się «TAK» (por. 2 Kor 1, 19 n.), że przez mękę, śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa musiało się wypełnić wszystko, co było o Nim napisane «w Prawie Mojżesza, u Proroków i w Psalmach» (Łk 24,44)”²⁰

¹⁶ M. Nowak. *Będziecie moimi świadkami*. „Współczesna Ambona” [dalej WA] 12:1984 z. 3 s. 35; J. Kudasiwicz. *I żyję Twoim wielkim zmartwychwstaniem*. WA 17:1989 z. 1 s. 121; R. Pindel. *Moje świadectwo*. „Materiały Homiletyczne” [dalej: MH] 105:1989 z. 4-5 s. 72 n.; W. Oszejca. *Duch Święty w sakramencie bierzmowania łączy nas ściśle z Kościołem*. „Biblioteka Kaznodziejska” [dalej: BK] 100:1978 z. 2 s. 70.

¹⁷ Nowak, jw. s. 34 n.; A. Gorzandt. *Pomagam innym uwierzyć w zmartwychwstanie*. BK 96:1976 z. 3-4 s. 162; L. Warzybok. *Nasze świadczenie o zmartwychwstałym Chrystusie*. BK 100:1978 z. 2 s. 61 n.

¹⁸ S. Podgórski. *Słowa o słowie. Kazania radiowe. Rok „B”*. Wrocław-Kraków 1994 s. 144; Oszejca, jw. s. 70; Warzybok, jw. s. 61 n.; H. Holubars. *Ojciec wskrzesił Jezusa*. BK 90:1973 z. 3-4 s. 140.

¹⁹ S. Grzybek. *Uświęć ich w prawdzie (J 17,17). Homilie niedzielne. Rok A*. Kraków 1995 s. 109.

²⁰ S. Czerwik. *Nie wolno fałszować historii!*. WA 19:1991 z. 2 s. 4.

W nawiązaniu do nauczania papieża Jana Pawła II wspomina się, że natchnione Duchem Świętym przepowiadanie pierwotnego Kościoła prowadzi do nawrócenia, ponieważ przekonywanie o grzechu odniesione jest do odkupieńczej mocy Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego²¹ Pojawiają się także informacje o tym, że głoszenie słowa prowadzi do wiary²² Niektórzy przedstawiają skuteczność słowa Bożego głoszonego przez Piotra. Owocem mowy Apostoła było nawrócenie zgromadzonych w Jerozolimie i powstanie pierwotnej wspólnoty wierzących²³ W pojedynczych homiliach wspomina się o nawróceniu, które powinno towarzyszyć słuchaniu słowa Bożego²⁴ Bardzo ogólnikowo i rzadko zachęca się także do słuchania słowa Bożego²⁵

Podsumowując zbieżności treści analizowanych homilii z Łukaszowym kerygmatem na temat słowa Bożego, trzeba stwierdzić, że są one nieliczne i powierzchowne. Autorzy homilii najwięcej uwagi poświęcili Ewangeliom przypadającym na dany dzień, których główna treść opierała się na osobie zmartwychwstałego Pana.

3. POMINIĘCIA I ROZBIEŻNOŚCI MIĘDZY TREŚCIĄ HOMILII A KERYGMATEM ZAWARTYM W Dz 2, 14-41

Oceniając krytycznie polskie przepowiadanie posoborowe, trzeba stwierdzić, że kerygmatyczne orędzie zawarte w Dz 2, 14-41 zostało prawie zupełnie pominięte przez autorów homilii. Świadczą o tym chociażby następujące dane liczbowe:

---

²¹ G. K u s z. „Weźmijcie Ducha Świętego” BK 136:1996 z. 3-4 s. 197.

²² „Wiara rodzi się z wykładania Pisma św., pochodzi ze słuchania, z przepowiadania słowa Bożego. Jeżeli opowiadanie o Emaus czyni głosicielem wielkanocnej nowiny samego Pana Zmartwychwstałego, wówczas domyślamy się, co jest u podstaw dzieła, gdy słowo Boże przepowiada Kościół. Głoszone z polecenia Jezusa słowo Pisma św. może otwierać nieznane horyzonty, które zorientują drogi naszego życia w zgoła nowym, niespodziewanym kierunku” (A. S k o w r o n e k. *Pan z nami*. BK 94:1975 z. 3-4 s. 138 n.).

²³ „Świadectwo Piotra o Chrystusie było bardzo skuteczne. Św. Łukasz podkreśla wielką skuteczność kazania rybaka z Galilei. Do grona wierzących w Chrystusa przyłączyło się tego dnia około trzech tysięcy dusz (Dz 2,41). W ten sposób powstał pierwszy Kościół Chrystusowy w Jerozolimie” (A. A n d r z e j a k. „Proście Pana zniwa, żeby wyprowadził robotników na swoje zniwo” (*Mt 9,38*). BK 112:1984 z. 3-4 s. 178).

²⁴ Por. np. L. S i k o r s k i. *Jezus moim pasterzem i przewodnikiem*. WA 24:1996 z. 2 s. 35 n.

²⁵ Por. K. R o m a n i u k. *Myśli nie tylko biblijne*. Warszawa 1985 s. 74.

– W przepowiadaniu na Poniedziałek Wielkanocny (rok A, B, C) zostało zanalizowanych 137 homilii, z czego tylko w jednej²⁶ pojawia się wzmianka na temat teologii słowa Bożego.

– Spośród kazań na Trzecią Niedzielę Wielkanocną (rok A) analizie krytycznej poddanych zostało 66 homilii, z czego tylko w czterech²⁷ można odnaleźć informacje na temat teologii słowa Bożego. Są one jednak bardzo ogólnikowe.

– W przepowiadaniu na Czwartą Niedzielę Wielkanocną (rok A) zostało zanalizowane 66 homilii, z czego tylko w dwóch²⁸ nawiązuje się, i to w sposób raczej powierzchowny, do tematu teologii słowa Bożego.

Podsumowując te dane, trzeba stwierdzić, że spośród 269 analizowanych homilii, dla których tekst Dz 2, 14-41 był źródłem treściowym, tylko w siedmiu wspomina się cokolwiek na temat zbawczego wymiaru słowa Bożego. Stanowi to tylko 2,6% zanalizowanych homilii. Warto dodać, że nie spotyka się tu ani jednej homilii, której tematem byłby tylko zbawczy wymiar głoszonego i przyjętego słowa Bożego. Należy wspomnieć, że w homiliach pojawia się czasem temat słowa Bożego obecnego w księdze Dziejów, ale jest to tylko nawiązanie do treści głoszonego słowa Bożego, tzn. kaznodzieje analizują kerygmat o zmartwychwstałym Panu, który stał w centrum mowy Piotra i apostoelskiego przepowiadania²⁹ W wielu homiliach mówi się także o świadectwie Apostołów składanym poprzez głoszenie nowiny o zmartwychwstaniu³⁰

²⁶ Temat Łukaszej teologii słowa Bożego poruszany jest tylko w homilii S. Czerwika (jw. s. 4).

²⁷ Do tematu słowa Bożego nawiązują tylko następujące homilie: Z. Suchy. „Przemówił donośnym głosem” WA 24:1996 z. 2 s. 30-32 (tu występuje tylko wzmianka o słowie Bożym, całą bowiem homilię autor poświęca słowu ludzkiemu); M. Czajkowski. *Został z nami. W Dzień Pański. Homilie na niedziele i święta. Cykl „A”* Poznań 1984 s. 83 n.; Skowronek, jw. s. 137-140; Osza jca, jw. s. 69-71;

²⁸ Wyjątek stanowią tylko A. Andrzejak, który w swojej homilii (jw. s. 178) jedynie wzmiankuje o skuteczności słowa głoszonego przez Piotra, oraz D. Karasek (*Rodzina z wiarą przyjmuje słowo Boże*. BK 124:1990 z. 3-4 s. 162), który wspomina o słuchaniu słowa Bożego.

²⁹ Por. M. Brzeziński. *Zamyślenia przy ołtarzu. Refleksje na temat tekstów ze Mszy św. (Cykl A)*. Warszawa 1978 s. 80-83; E. Szymanek. *I poznali Go*. W: *W Dzień Pański. Homilie na niedziele i święta. Cykl „A”* Poznań 1984 s. 85 n.; Osza jca, jw. s. 69 n.; Cz. Matyjas. *Chrystus faktem zmartwychwstania objawia życie, miłość i źródło*. WA 15:1987 z. 2 s. 46; W. Sowa. *Idźcie i oznajmijcie*. WA 21 1993 z. 2 s. 20; R. Kuligowski. *Wyznajemy Twoje zmartwychwstanie*. WA 24:1996 z. 2 s. 21.

³⁰ Por. M. Jaworski. „*Nie bójcie się!*” WA 14:1986 z. 1 s. 116 n.; Nowak, jw. s. 35; J. Goppek. *Moje świadectwo*. BK 94:1975 z. 2 s. 103; Gorzandt, jw. s. 162; Warzy-

Liczne pominięcia można dostrzec analizując bliżej treść homilii z poszczególnych dni, w których czytane były fragmenty tekstu Dz 2, 14-41. W przepowiadaniu na Poniedziałek Wielkanocny (rok A, B, C), komentując czytanie z księgi Dziejów (Dz 2, 14. 22-32), kaznodzieje skupiają uwagę jedynie na zmartwychwstaniu Jezusa i świadectwie Apostołów o tym wydarzeniu. Prawdę o zmartwychwstaniu tłumaczy się dosyć szeroko, odwołując się do całego Nowego Testamentu. Mimo to homilijne rozważania nie wyczerpują w pełni apostolskiego kerygmatu o zmartwychwstaniu Pana. Nie ma w ogóle mowy o wniebowstąpieniu i wywyższeniu Jezusa. Nie mówi się także o zesłaniu Ducha Świętego – bezpośrednim owocu wywyższenia Chrystusa (por. Dz 2, 33). Nie pojawia się stwierdzenie, że to właśnie Duch Święty jest mesjańskim darem Jezusa. Nie nawiązuje się również do dwóch tytułów wywyższonego Jezusa: Pana i Mesjasza, które pojawiają się w mowie Piotra (por. Dz 2, 36). Co prawda wzmianka o zesłaniu Ducha i tytułach chrystologicznych nie jest umieszczona w czytaniu z Dziejów Apostolskich, ale nie wolno zapominać, że stanowi ona centralny wątek mowy Piotra. Kerygmat chrześcijański nie zatrzymywał się bowiem na zmartwychwstaniu Jezusa, lecz prowadzi do stwierdzenia, że wypełnieniem paschalnego misterium Chrystusa było Jego wstąpienie do nieba i zesłanie Ducha Świętego³¹ W treści analizowanych homilii na Poniedziałek Wielkanocny nie pojawia się jednak prawie w ogóle wątek Łukaszej teologii słowa Bożego.

W homiliach na dzień Trzeciej Niedzieli Wielkanocnej roku A mówi się czasem o słowie Bożym, ale czyni się to tylko w nawiązaniu do czytanej w tym dniu perykopy o uczniach z Emaus (Łk 24, 13-35). W tym kontekście wspomina się przede wszystkim o liturgii słowa w czasie Eucharystii³² Mówi się także o słuchaniu słowa Bożego w czasie katechezy czy też o pry-

---

bok, jw. s. 61 n.; R. Mierzejewski. *Jak świadczę o Chrystusie zmartwychwstałym*. BK 106:1981 z. 3-4 s. 142.

³¹ J. D. G. D u n n. *Baptism in the Holy Spirit. A re-examination of the New Testament teaching on the gift of the Spirit in relation to Pentecostalism today*. London 1973 s. 44; H. O r d o n. *Dawca Ducha Bożego w Nowym Testamencie*. RT 43:1996 z.1 s. 133-135.

³² Por. S. G r z y b e k. *Przygotujcie drogę Panu. Jemu prostujcie ścieżki (Mt 3,3)*. *Homilie na rok A*. Kraków 1989 s. 94; „Serca nasze «nie pałają w nas», gdy On rozmawia z nami i «Pisma nam wyjaśnia». Dusze pozostają zimne i obojętne na Jego mowę, są bowiem przeładowane sprawami, żalami i pretensjami ziemskimi, które nie pozostawiają miejsca na sprawy z Bogiem. I dlatego kazania tak mało nam dają, tak mało nas uczą i krzepią” (T. O l s z a ń s k i. *Nasze spotkanie z Chrystusem*. WA 12:1984 z. 3 s. 45.

watnej lekturze Pisma świętego³³ Dodaje się przy tym, że poprzez słowa Biblii można bardziej poznać Boga. Niekiedy mówi się z kolei tylko o słowie ludzkim i jego funkcjach³⁴ Nie ma natomiast mowy o dynamicznym i zbawczym wymiarze głoszonego i przyjętego słowa Bożego. Lektura homilii z Trzeciej Niedzieli Wielkanocnej roku A nasuwa wrażenie, jakby dla kaznodziejów, w liturgii słowa tego dnia, nie istniało w ogóle pierwsze czytanie, wzięte z drugiego rozdziału Dziejów Apostolskich (Dz 2, 14. 22-28). Wydaje się, że pominięcie tego czytania w tworzeniu homilii było podstawową przyczyną zaniedbania tematu słowa Bożego. Jest to tym bardziej dziwne, że podstawę do mówienia o słowie Bożym dostarczała także czytana w tym dniu ewangeliczna perykopa o uczniach z Emaus (Łk 24, 13-35)³⁵ Zarówno w czytany fragment księgi Dziejów (Dz 2,24), jak i w Ewangelii (Łk 24, 23) zawarte było przesłanie o zmartwychwstałym i żyjącym Panu. Nie znalazło ono jednak właściwego miejsca w polskim przepowiadaniu³⁶

³³ Por. E. Staniek. *Homilie na niedziele i święta roku „A”* Kraków 1985 s. 35-37; W. Wrzół. *Poznali Go po łamaniu chleba*. BK 88:1972 z. 2-3 s. 133. „Biorąc do ręki Pismo św., musimy czuć, że to Chrystus wcielony w ludzkie słowo spotyka się z nami, aby nas ubogacić” (W. Przybyś. „Największa jest miłość” (1 Kor 13,13). *Homilie na niedziele i święta. Rok A-B-C*. Kraków 1993 s. 77).

³⁴ Por. Suchy, jw. s. 31 n.

³⁵ Temat słowa Bożego wykazuje również wiele braków, jeśli chodzi o wyjaśnianie przez autorów homilii perykopy o uczniach z Emaus. „Analiza homilii wykazała, że została zachwiana proporcja między tematem Eucharystii i słowa Bożego. Zagadnienie «otwierania oczu» na drodze do Emaus, które jest kluczowym kerygmatem katechetycznym perykopy Łukasza, nie spotkało się z dostatecznym zainteresowaniem autorów homilii. Sposób wyjaśniania Pism przez Jezusa i treść przeprowadzonej przez Niego egzegezy była specyficznym Łukaszowym zabiegiem redakcyjnym, który powinien być mocniej doceniony w przepowiadaniu. [...] Najczęściej twórcy homilii jeszcze raz opowiadali własnymi słowami przebieg perykopy, porównując jej treść do sytuacji egzystencjalnej człowieka współczesnego, przez co ukazywali aktualność życiową tego tekstu. Zagadnienie słowa Bożego rozpatrywano również w szerszym kontekście ludzkich spotkań, doświadczeń, sposobów mówienia, a zwłaszcza trudności egzystencjalnych. Jednak każdy z tych aspektów niedostatecznie podkreślał wagę przypominania, wykładania i głoszenia słowa Bożego, z którymi mamy do czynienia w tekście Łukaszowym” (P. Szymanski. *Łukaszowe perykopy paschalne (24, 1-53) w polskim przepowiadaniu posoborowym. Studium egzegetyczno-homiletyczne*. Lublin 1997 [imps BKUL] s. 165).

³⁶ „Kolejnym brakiem dotychczasowego przepowiadania perykopy o uczniach idących do Emaus jest niezauważenie centralnego miejsca 24 rozdziału, którym są słowa: «On żyje». Już w perykopie pustego grobu, słowa anielskie: «Dlaczego szukacie Żyjącego wśród umarłych?» wyznaczyły Łukaszowy tytuł chrystologiczny – «Żyjący». Tytuł ten jest ważnym elementem kerygmatu paschalnego Łukasza, dlatego powinien znaleźć swoje miejsce w przepowiadaniu. Tymczasem autorzy homilii, mówiąc o życiu Jezusa i chrześcijan, nigdy nie wspomnieli o tym

Podobnie pominięty został wątek męki i śmierci Jezusa, a przecież wydarzenia te były wypełnieniem Bożych planów (por. Dz 2, 22 n.; Łk 24, 36 n.). Interpretacja tych wydarzeń ograniczyła się tylko do parokrotnego wspomnienia Chrystusowego krzyża³⁷ lub do stwierdzenia, że Jezus przez cierpienie i śmierć obalił złudne oczekiwania uczniów dotyczące politycznego wyzwolenia³⁸

W przepowiadaniu na Czwartą Niedzielę Wielkanocną temat zbawczej roli słowa Bożego nie jest poruszany w żadnej homilii. Czasem mówi się jedynie o lekturze Pisma świętego, które oświeca sumienia i pomaga dokonywać właściwych wyborów³⁹. Prawie nikt nie nawiązuje do pierwszego czytania zaczerpniętego z księgi Dziejów (Dz 2, 14a. 36-41)⁴⁰, a jeśli już, to czyni to w sposób pobieżny⁴¹ lub dokonując błędnej aktualizacji⁴². Zupełnie zaniedbany został motyw Jezusa jako Pana i Mesjasza oraz temat Ducha Świętego jako „obietnicy Ojca”. Nie wspomina się także o owocach głoszonego i przyjętego słowa Bożego, tzn. o wierze, nawróceniu, darze Ducha Świętego i wejściu do wspólnoty Kościoła. Nie mówi się również nic na temat teologii słuchania słowa Bożego.

---

centralnym miejscu, które zawiera wiersz 23. Wprawdzie słowa te, wypowiedziane przez rozczarowanych uczniów, wydają się nieistotne, jednak struktura tekstu przeczy takiemu twierdzeniu” (tamże s. 166).

³⁷ Wątek cierpienia Chrystusa na krzyżu pojawia się w homiliach następujących autorów: J. Tischner (*Narodowy mesjanizm*. WA 12:1984 z. 3 s. 47 n.), S. Grzybek (*Uświęć ich w prawdzie* s. 109), J. Pietraszko (*Po śladach słowa Bożego. Szkice homilii – cykl A*. Kraków 1981 s. 91 n.).

³⁸ Na przykład: A. Żyński. *Spotkanie z Jezusem*. BK 118:1987 z. 3-4 s. 160.

³⁹ G. Senderski. „Rodzina z wiarą przyjmuje słowo Boże” BK 124:1990 z. 3-4 s. 159 n.; K. Rusiecki. *Rodzina z wiarą przyjmuje słowo Boże*. BK 124:1990 z. 3-4 s. 160 n.

⁴⁰ Wyjątek stanowią tu homilie, której autorami są A. Długosz (*Czego oczekujemy od kapłana?* BK 94:1975 z. 3-4 s. 149 n.) i A. Andrzejak (jw. s. 178).

⁴¹ Por. M. Rusecki. *Ja jestem bramą owiec*. WA 21 1993 z. 2 s. 37; E. Szymanek. *Ja jestem bramą owiec*. W: *W dzień Pański. Homilie na niedziele i święta. Cykl „A”* Poznań 1984 s. 88 n.; Brzeziński, jw. s. 84 n.; S. Olejnik. „Jam jest Drogą, Prawdą i Życiem” (*J 14, 6*). *Homilie niedzielne i świąteczne*. Warszawa 1985 s. 161 n.; J. Guzdek. *Dobry Pasterz – przewodnik na drogach do nieba*. MH 156:1996 z. 3-4 s. 132 n.; Z. Bochenek. *Dobry Pasterz czeka na naszą pomoc*. BK 100:1978 z. 2 s. 77; S. Stańczyk. „Aby owce miały życie” BK 136:1996 z. 3-4 s. 160.

⁴² Niektórzy z kaznodziejów wykorzystują pytanie słuchaczy Piotra: „Cóż mamy czynić, bracia?” (Dz 2,37), aby wezwać wiernych do troski o powołania kapłańskie. Por. S. Siczek. *Dobry Pasterz*. WA 12:1984 z. 3 s. 52; E. Chmura. *W poszukiwaniu Dobrego Pasterza*. WA 15:1987 z. 2 s. 66.

Autorzy homilii, komentując fragment Dz 2, 14-41, prawie w ogóle⁴³ nie uwzględniają kontekstu bliższego i dalszego. Skutkiem tego zaniedbania jest brak informacji o źródle głoszonego słowa Bożego, jakim jest Duch Święty. Mówi się np., że Apostołowie zaczęli głosić Ewangelię zaraz po zmartwychwstaniu Jezusa: „Kiedy jednak spotkali zmartwychwstałego, a On przekazał im misję głoszenia prawdy o zmartwychwstaniu, nie mogli nie głosić Ewangelii. Dzieje Apostolskie są tego dowodem”⁴⁴ Tak nagłą przemianę Apostołów tłumaczy się jedynie faktem zmartwychwstania Jezusa⁴⁵ i w ten sposób odsuwa zupełnie w cień rolę Ducha Świętego w procesie ewangelizacji. Działanie Ducha Świętego pomija się również mówiąc o świadectwie Apostołów danym zmartwychwstałemu Jezusowi. Twierdzi się jedynie, że opierało się ono na Piśmie świętym, a więc na rozumnych przesłankach i dowodach⁴⁶ Nie ma również wzmianki o tym, że mowa Piotra miała na celu wyjaśnienie zjawisk spowodowanych zesłaniem Ducha Świętego i ukazanie źródła zesłanego Ducha, czyli zmartwychwstałego i wywyższonego Mesjasza.

Konsekwencją pominięcia kontekstu poszczególnych perykop wziętych z Dz 2 jest zupełne zaniedbanie tematu owoców głoszonego i słuchanego słowa Bożego, tj. motywu nawrócenia, wiary i wspólnoty Kościoła.

Analizując treść homilii, można dostrzec także liczne błędy i rozbieżności dotyczące kerygmatu zawartego w czytaniach. W homiliach na Poniedziałek Wielkanocny (rok A, B, C) nie dostrzega się zbawczej mocy głoszonego słowa Bożego, które prowadzi do wiary i nawrócenia. Wiedzie to np. do stwierdzenia, że nawrócenie słuchaczy mowy Piotra było skutkiem tego, że udzieliła im się „odwaga Piotra, jego wiara i głębokie przekonanie”⁴⁷ Brak zrozumienia tego tematu sprawia, że kerygmatyczną mowę Piotra nazywa się katechezą – „wyjaśnieniem bardzo ważnej prawdy religijnej potrzebnej czło-

⁴³ Do wyjątków, które nawiązują do kontekstu całego drugiego rozdziału księgi Dziejów, a także do podwójnego dzieła Łukasza, należą następujący autorzy homilii: W. Oszejca (jw. s. 69-71), T. Marczewski (*Moja postawa wobec faktu zmartwychwstania*. WA 16:1988 z. 2 s. 12), J. Kudasiewicz (*I żyję Twoim wielkim zmartwychwstaniem* s. 121), S. Czerwik (jw. s. 4), S. Gwiazdowski (*Tak rodził się Kościół*. W: *Świętokrzyskie kazania radiowe*. T. 6. Red. J. Jachimczak. Kraków 1991 s. 82-85), H. Holubars (jw. s. 140), L. Warzybok (jw. s. 61 n.).

⁴⁴ T. Lewandowski. *Jesteśmy świadkami zmartwychwstania*. WA 16:1988 z. 2 s. 10.

⁴⁵ J. Twardy. *Prawdziwie zmartwychwstał*. WA 21 1993 z. 2 s. 16; A. Kołek. *Głosimy z radością zmartwychwstałego!*. WA 25:1997 z. 1 s. 117.

⁴⁶ Por. np. Twardy, jw. s. 16 n.

⁴⁷ Gwiazdowski, jw. s. 84.

wiekowi, aby mógł dobrze żyć”⁴⁸ Podobnie prawda o zmartwychwstaniu Jezusa ukazywana była czasem tylko w formie apologetycznej⁴⁹

Często pojawia się również błąd peryferyzmu. I tak np. zamiast mówić na temat prawdy o zmartwychwstaniu, mówi się o samej prawdzie jako takiej⁵⁰ Innym razem cała homilia poświęcona jest ocenie różnych reakcji ludzi na fakt zmartwychwstania, tzn. mądrości niewiast (które przyszły do grobu) i głupocie mężczyzn (Apostołów, a przede wszystkim faryzeuszów)⁵¹ Nie ma tu natomiast mowy o zmartwychwstaniu. Czasem w homilii porusza się jedynie tematy drugorzędne, takie jak ludzkie kłamstwo⁵² lub łapówkarstwo⁵³ Błąd peryferyzmu można dostrzec także w homilii, której autor, wychodząc od tego, że rozgłaszanie wiadomości o zmartwychwstaniu Jezusa rozpoczęły kobiety, poświęca całe swoje rozważanie roli kobiet w przekazywaniu religijnych wartości następnym pokoleniom⁵⁴ Przesadne uproszczenie biblijnego kerygmatu można dostrzec w innej homilii, której autor wychodzi od pozdrowienia „Witajcie!”, danego niewiastom przez zmartwychwstałego Pana, i zatrzymuje się nad znaczeniem słowa „witaj” Omawia więc kolejno następujące znaczenia tego słowa: „Witajcie! – jako pozdrowienie ludzi”, „Witajcie – jako powitanie zdarzeń przyjemnych”, „Witajcie – jako powitanie doznań przykrych”, „Witajcie – obyśmy usłyszeli u bram nieba”⁵⁵ Peryferyzm ujawnia się także w homilii, której autor zatrzymuje się na Jezusowych słowach „Nie bójcie się” i mówi wyłącznie o odwadze życiowej wobec

⁴⁸ A. Gałk a. *Nie dasz Świętemu Twemu ulec skażeniu*. BK 114:1985 z. 3-4 s. 138.

⁴⁹ Na przykład S. Podgó rski. *Słowa o słowie. Kazania radiowe. Rok „A”* Wrocław–Kra-ków 1994 s. 109-111; Przybyś, jw. s. 390-392; Holubars, jw. s. 139 n.

⁵⁰ Por. J. Chowańczak. *Świadectwo prawdzie*. WA 18:1990 z. 2 s. 26-28; L. Czyż. *Szczerść i prawda*. BK 90:1973 z. 3-4 s. 156-158.

⁵¹ Por. E. Chmura. *Mądrość i głupota przed obliczem zmartwychwstałego*. WA 18:1990 z. 2 s. 23-25.

⁵² Por. E. Stani ek. *Ewangelia dziś. Rozważania na niedziele i święta roku A*. T. I. Kraków 1992 s. 82-84.

⁵³ „Dzisiejsza Ewangelia mówi o łapówkarzach. Łapówkarstwo najbardziej rozpowszechniło się w Rosji i byłych państwach Związku Radzieckiego. Było ono w Rumunii, na Węgrzech, w Czechosłowacji, w byłych Niemczech (NRD), a jest ono na całym świecie. Łapownictwo było i jest w Polsce. Ludzie, chcąc wyrazić wdzięczność za jakąś przysługę, starają się dać coś do rączki. [...] Teraz trzeba za wszystko dać. Dać w kopercie i bez koperty, dać na czekoladę, czy koniaczek. Przy większych transakcjach na samochodzik” (H. K i e m o n a. *Łapówkarstwo*. MH 156:1996 z. 3-4 s. 113).

⁵⁴ Por. Stani ek. *Homilie na niedziele i święta roku „A”* s. 33.

⁵⁵ L. Jeżowski. *Witajcie!*. MH 112:1990 z. 3-4 s. 98-101.

zagrożeń obecnego czasu⁵⁶ Inna homilia znów poświęcona jest modlitwie jako drodze wprowadzania *sacrum* do szarej codzienności⁵⁷ W innym przypadku znów treścią homilii jest temat nauczania przekazywanego przez Kościół⁵⁸ Jeden z autorów homilii natomiast pisze na temat zwycięstwa chrześcijańskiej miłości nad nienawiścią i całą swoją homilię poświęca miłości Jezusa okazanej ludziom podczas krzyżowej męki⁵⁹ Zamiast mówić o zmartwychwstaniu, zatrzymuje się przy Jezusowej męce. Czasem trudno dopatrzeć się związku treści homilii z kerygmatem czytań mszalnych.

Niekiedy homilia jest oderwanym od czytań mszalnych teologicznym wykładem na temat zmartwychwstania ciał⁶⁰ czy w ogóle o zmartwychwstaniu⁶¹ Niektórzy kaznodzieje w ogóle nie nawiązują do tekstów mszalnych dnia, lecz mówią np. o weryfikacji prawdy w życiu i konfliktach w Kościele posoborowym⁶² Kilka razy pojawiają się też homilie poświęcone tylko roli Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w kształtowaniu społeczeństwa polskiego⁶³ Czasem treścią homilii jest temat z góry założony przez autora i całkowicie odbiegający od orędzia zawartego w czytaniach mszalnych. I tak np. homilia poświęcona jest komentarzowi do nowych modlitw eucharystycznych w Mszałe Pawła VI⁶⁴

Rozbieżności między kerygmatem czytań mszalnych a treścią homilii dostrzec można także w homiliach na Trzecią Niedzielę Wielkanocną (rok A), w których podejmowane są często zagadnienia peryferyjne. I tak np. wychodząc od perykopy o uczniach z Emaus, mówi się o wychowaniu w rodzinie i tradycji narodowej⁶⁵ Wydaje się również niepotrzebne streszczenie po-

⁵⁶ Por. K. Bukowski, „*Nie bójcie się*”, MH 141 1994 z. 3-4, s. 84 n.

⁵⁷ Por. W. Świerżawski. *Pan jest dla nas. Homilie*. T. 1. Kraków 1985 s. 186-188.

⁵⁸ Por. L. Jeżowski. *Słuchajmy nauki Kościoła*. MH 68:1984 z. 3-4 s. 115-118.

⁵⁹ Por. M. Pocięcha. *Zwycięstwo miłości nad nienawiścią*. MH 68:1984 z. 3-4 s. 109-114.

⁶⁰ Por. Przybyś, jw. s. 393 n.

⁶¹ Por. A. Zimmermann. *Radujcie się! Kazania niedzielne i świąteczne na rok A, B, C*. Poznań 1977 s. 39 n.

⁶² A. Skowronek. *Zwycięstwo prawdy*. BK 92:1974 z. 3-4 s. 143-145.

⁶³ Por. np. M. Brzozowski. *Katolicki Uniwersytet Lubelski – świadek zmartwychwstania na polskiej ziemi*. BK 120:1988 z. 2 s. 98-100.

⁶⁴ Por. S. Czerwik, *Nowe modlitwy eucharystyczne w Mszałe Rzymskim Pawła VI*. WA 15:1987 z. 2 s. 40-45.

⁶⁵ Por. J. Bors. *Wartości religijne i patriotyczne w rodzinie*. BK 106:1981 z. 3-4 s. 159-161

szczególnych scen własnymi słowami⁶⁶ Homilia staje się wtedy jedynie powtórzeniem Ewangelii, a nie kerygmaticznym wezwaniem. Zdarza się, że treścią homilii jest temat z góry założony przez autora i całkowicie odbiegający od kerygmatu czytań mszalnych. Wyjaśnia się np., dlaczego modlitwę „Ojczy nasz” wypowiada się „na początku obrzędów Komunii świętej i jak jej poszczególne prośby łączą się z całą liturgią eucharystyczną”⁶⁷ Innym razem mowa jest o relacji kultu maryjnego do treści wielkanocnych⁶⁸, o płciowości człowieka⁶⁹ czy też o sakramencie bierzmowania⁷⁰

Częstym błędem w treści homilii z Czwartej Niedzieli Wielkanocnej (rok A) jest peryferyzm. Rozważania homilijne dotyczące Jezusa-Dobrego Pasterza schodzą np. na temat troski o powołania do kapłaństwa czy stanu zakonnego⁷¹ Spowodowane jest to przede wszystkim tym, że Czwarta Niedziela Wielkanocna traktowana jest jako niedziela powołaniowa. Niekiedy cała homilia poświęcona jest tylko takim drugorzędnym tematom jak akceptacja drugiego człowieka⁷², moralność chrześcijańska⁷³ czy problem pokory⁷⁴ W treści wielu homilii natomiast w ogóle nie nawiązuje się do czytań mszalnych, lecz mówi się jedynie o kapłaństwie⁷⁵, problemie powołań⁷⁶, życiu

⁶⁶ Por. np. T. Śmiech. *Rozpoznać zmartwychwstałego Jezusa*. WA 18:1990 z. 2 s. 40 n.; Olejnik, jw. s. 153 n.; J. Tereszczuk. *Emaus naszego życia*. BK 106:1981 z. 3-4 s. 157 n.

⁶⁷ S. Czerwik, *Ojczy nasz – modlitwa dzieci Bożych przed posiłkiem eucharystycznym*. WA 15:1987 z. 2 s. 56-60.

⁶⁸ Trzeba dodać, że treść homilii zostaje tu poświęcona przede wszystkim maryjnym nabożeństwom majowym. Por. np. D. Ziemoń. *Czas zbawienia. Rok liturgiczny A*. Katowice 1992 s. 111 n.

⁶⁹ Por. T. Jelonek. *Płeć jako dar i zadanie*. MH 69:1984 z. 5-6 s. 81-83.

⁷⁰ Por. S. Łątka. *Bierzmowanie łączy nas ściśle z Kościołem*. BK 100:1978 z. 2 s. 71-73.

⁷¹ Por. Siczek, jw. s. 51 n.; tenże. *Powołanie*. WA 12:1984 z. 3 s. 53 n.; tenże. *Chciałbym przechodzić przez ciemną dolinę zła się nie ulęknę, bo Ty jesteś ze mną*. WA 18:1990 z. 2 s. 47 n.; J. Marczewski. *Świat potrzebuje dobrych pasterzy*. WA 15:1987 z. 2 s. 67 n.; P. Gogacz. „*Kościół was potrzebuje*” BK 136:1996 z. 3-4 s. 161-163.

⁷² Por. Staniek. *Ewangelia dziś* s. 93 n.

⁷³ Por. W. Świerzawski. *Pan jest z nami. Homilie*. T. 1. Kraków 1980 s. 173-176.

⁷⁴ Por. Staniek, *Ewangelia dziś* s. 95n.

⁷⁵ Por. A. Żurek. *Kim jest kapłan?* BK 100:1978 z. 2 s. 74-76; J. Tischner. *W służbie największej nadziei*. BK 106:1981 z. 3-4 s. 163-165; M. Piątkowski. *Pójdź za Mną!*. BK 112:1984 z. 3-4 s. 173-177.

⁷⁶ Por. Ziemoń, jw. s. 114-116; H. Kiemonna. *Powolani przez Boga*. MH 135:1993 z. 5-6 s. 54-58; L. Warzybok. *Pomagać Bogu*. BK 88:1972 z. 2-3 s. 152-155; Z. Mońko. *Czy to naprawdę ryzyko?* BK 94:1975 z. 3-4 s. 146-148; T. Ryłko. *Powołanie*. BK 106:1981 z. 3-4 s. 165-168; I. Kosecki. *Usłyszeć w sobie głos Boga*. 130:1993 z. 3-4 s. 158-161.

seminaryjnym⁷⁷, sensie ludzkiego życia⁷⁸ czy nawet o chrześcijańskim spoj-
rzeniu na życie płciowe człowieka⁷⁹

Nieobecność tematu zbawczej roli słowa Bożego prowadzi czasem do błędnej adaptacji czytanego w tym dniu Łukaszowego tekstu Dz 2, 14. 36-41. I tak np. pytanie słuchaczy Piotra: „Cóż mamy czynić, bracia?” służy niektórym kaznodziejom jako apel skierowany do wierzących, aby podjęły refleksję na temat wypełnienia ich obowiązków wobec troski o powołania⁸⁰. Innym razem tekst ten wykorzystywany jest tylko do tego, aby mówić o kapłaństwie⁸¹

Biorąc pod uwagę powyższe rozbieżności i pominięcia między treścią homilii a kerygmatem pentekostalnym, można wyciągnąć ogólny wniosek, że świadczy to o zachwianiu wśród kaznodziejów etosu przepowiadania⁸². Autorzy homilii, zamiast głosić Jezusa i Jego Ewangelię, mówią na tematy przez siebie wymyślone, oderwane od tekstów mszalnych. W ten sposób pomijają wątek słowa Bożego i w niepełny sposób przedstawiają zbawcze misterium Chrystusa.

Trzeba podkreślić zatem, że treścią kaznodziejskiej posługi słowa powinna być przede wszystkim Osoba Jezusa Chrystusa i Jego Ewangelia⁸³. Wzorem właściwego głoszenia słowa jest tutaj sam Jezus. Treściowym twórcywem Jego ewangelizacji było słowo Boże. Św. Marek pisze, że Jezus „głosił Ewangelię Boga” (Mk 1, 14). Św. Łukasz słowa Jezusa nazywa „słowa miłymi” (Łk 4, 22), tzn. słowami niosącymi łaskę zbawienia. Jezus określił zatem treść posługi słowa: ewangelizuje się wtedy, gdy głosi się Ewangelię⁸⁴. Do takiego głoszenia słowa posyła Jezus swoich Uczniów (por. Mt 10, 7; 28, 19; Mk 16, 15 n.; Dz 1, 8). Pozytywnym przykładem realizacji tej misji jest

⁷⁷ Por. np. A. Dudek. *Zaproszenie*. W: *W dzień Pański. Homilie na niedziele i święta. Cykl „A”*. Poznań 1984 s. 89 n.

⁷⁸ P. P. Ogórek. *Przy stole słowa Bożego*. T. 1: *Okres Bożego Narodzenia i Wielkanocy*. Warszawa 1989 s. 216-220.

⁷⁹ Por. T. Jelonek. *Wartość panowania nad sobą*. MH 69:1984 z. 5-6 s. 83-86.

⁸⁰ Por. Siczek. *Dobry Pasterz* s. 52; Chmura. *W poszukiwaniu* s. 66.

⁸¹ Por. Bochenek, jw. s. 77; M. Jędraszewski. *Jesteś mi potrzebny*. BK 112:1984 z. 3-4 s. 181.

⁸² Por. J. Kudasiwicz. *Kaznodzieja jako prorok*. W: *Sługa Słowa*. Red. W. Przczyzna. Kraków 1991 s. 79n.

⁸³ H. Simon. *Odpowiedzialność kaznodziei za głoszone słowo*. „Homo Dei” [dalej: HD] 47:1978 z. 3 s. 178-184.

⁸⁴ J. Kudasiwicz. *Nowa ewangelizacja po polsku*. HD 62:1993 z. 4 s. 67 n.; tenże. *Kaznodzieja jako prorok* s. 76-78.

św. Piotr, który w swojej mowie powołuje się na słowa Pisma świętego, a w centrum swojego orędzia stawia Osobę Zbawiciela (por. Dz 2, 14-36).

Mandat przepowiadania zlecony Apostołom przez Jezusa, a przejęty przez Kościół nie posiada zatem innego celu, jak tylko głosić słowo Boże, tzn. dawać świadectwo o zbawieniu, o Chrystusie streszczającym w sobie całą tajemnicę Bożego planu zbawienia⁸⁵ Kaznodzieja, jako *minister verbi*, głosząc słowo Boże ma kierować słuchaczy do centrum tajemnicy tego słowa – do Jezusa Chrystusa. Naczelną zasadą doboru i podporządkowania treści przepowiadania powinien być zatem chrystocentryzm⁸⁶ Do wierności Chrystusowi i Jego Ewangelii zobowiązują kaznodzieję także dokumenty Kościoła: „Kościół będąc posłany i ewangelizowany sam z kolei posyła głosicieli Ewangelii [...] nie na przepowiadanie siebie samych ani swoich własnych pomysłów, ale Ewangelii [...], którzy mają ją szerzyć z zachowaniem najwyższej wierności” (*Evangeliis nuntiandi* nr 15). Głoszący słowo muszą również pamiętać, że kazanie, choć jest dziełem człowieka, to na pierwszym miejscu jest dziełem Ducha Świętego⁸⁷ Duch bowiem jest inicjatorem głoszenia Ewangelii. Z tej racji kaznodzieja winien uświadomić sobie służebną rolę, jaką odgrywa względem słowa Bożego, i poddać się działaniu Ducha Świętego. „Duch winien być sternikiem i mocą ludzkiego słowa. Tylko wówczas można żywić nadzieję, iż kazanie będzie cudem przemieniającym rzeczywistość. W przeciwnym razie będzie wiele kazań, lecz mało cudów”⁸⁸

---

⁸⁵ T. Matras. *Biblia w ręku kaznodziei*. W: *Scrutamini Scripturas. Księga pamiątkowa z okazji złotego jubileuszu kapłaństwa Ks. Prof. Stanisława Łacha*. Kraków 1980 s. 175; J. Kudasiwicz. *Bóg Ewangelii*. W: *W kręgu Dobrej Nowiny*. Red. J. Szłaga. Lublin 1984 s. 160-163.

⁸⁶ J. Twardy. *Homilie niedzielne dla dorosłych*. WA 17:1989 z. 3 s. 110; S. Płaza. *O bardziej pneumatologiczny wymiar kazania*. „Ateneum Kapłańskie” 453:1985 z. 3 s. 419.

⁸⁷ L. Kuc. *Krótki traktat o teologii komunikacji*. Leszno koło Błonia 1997 s. 186; Płaza, jw. s. 418.

⁸⁸ H. Simon. *Słowo i Duch. Zarys pneumatologicznej koncepcji przepowiadania według Rudolfa Bohrena*. W: *Veritati et caritati. W służbie teologii i pojednania. Prace dedykowane księdzu biskupowi Alfonsowi Nossolowi z okazji sześćdziesiątej rocznicy urodzin i piętnastolecia święceń biskupich*. Red. P. Jaskóła. Opole 1992 s. 225.

4. WNIOSKI I POSTULATY DLA PRZEPOWIADANIA HOMILIJNEGO

Wydaje się, iż przyczyną zaniedbania kerygmatu o zbawczym wymiarze słowa Bożego jest to, że kaznodzieje odwołują się najczęściej do czytanej w danym dniu Ewangelii, pomijając treść pozostałych czytań. Pozostawanie tylko przy tekście Ewangelii, a pomijanie innych czytań prowadzi także do zagubienia historiozbawczego wymiaru homilii⁸⁹ Lekceważy się wówczas biblijne orędzie w duchu: zapowiedź – wypełnienie w Chrystusie⁹⁰ Przy tworzeniu homilii powinno się zatem brać pod uwagę raczej wszystkie czytania. Homilia jest wtedy okazją do głębszego zrozumienia „historii zbawienia, której centrum jest Jezus i Jego tajemnica paschalna. Przekazuje ona równocześnie prawdy wiary. Tak rozumiana homilia daleka jest od abstrakcji i spekulacji, realizuje natomiast postulat «przekazywania Jezusa tym, którzy Go nie znają»»⁹¹

Podstawowym wnioskiem, jaki narzuca się z analizy homilii, których źródłem treściowym był m.in. tekst Dz 2, 14-41, jest wołanie o uwzględnienie w polskim przepowiadaniu Łukaszej teologii głoszonego i przyjętego słowa Bożego. Motyw słowa Bożego narzuca się już z samej struktury drugiego rozdziału Dziejów. Słowo Boże stoi między działaniem Ducha Świętego a powstaniem wspólnoty Kościoła. Bez tematu słowa Bożego wymowa teologiczna faktu Pięćdziesiątnicy staje się niepełna i niezrozumiała.

W treści przepowiadania homilijnego należy ukazywać najpierw prawdę, że źródłem i mocą głoszonego słowa jest Duch Święty. On pobudza do głoszenia słowa. Daje zrozumienie zbawczego misterium Chrystusa i zapewnia skuteczność głoszonemu słowu⁹² „Pięćdziesiątnica uwiecznia więc na przestrzeni wieków nie tylko obecność Jezusa pośród swoich, ale także Jego nauczanie, które zostało przekazane przez Apostołów i ich następców, i zostało przyjęte aktem wiary przez lud Boży. Duch Święty jest tym, który

⁸⁹ M. Brzozowski. *Nowe Ordo Lectionum na tle teologii słowa Bożego*. „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 14:1971 nr 2 s. 62 n.; Twardy. *Homilie niedzielne* s. 111.

⁹⁰ W czytaniach mszalnych na okres wielkanocny zawarta jest synchronizacja, której celem jest ukazanie motywu treściowego: realizacja starotestamentalnych zapowiedzi w Chrystusie – aktualizacja Chrystusowych zdarzeń zbawczych w życiu pierwotnego Kościoła. M. Brzozowski. *Przepowiadanie homilijne*. WA 12:1984 z. 3 s. 164.

⁹¹ Kudasiwicz. *Bóg Ewangelii* s. 164.

⁹² J. Guillet. *Le Saint Esprit dans les évangiles synoptiques. Dictionnaire de la Bible*. Supplément 11 fasc. 60. Paris, 1990 s. 179 n.

ożywia to nauczanie, nie pozwalając, aby ograniczyło się ono do prostych i abstrakcyjnych sformułowań prawdy, ale było «duchem i życiem», objawieniem oblicza, oblicza Chrystusa [które jest obrazem Ojca]»⁹³ W procesie ewangelizacji Duch Święty w każdym czasie i miejscu uobecnia zbawienie dokonane przez Jezusa Chrystusa. Dlatego każdy chrześcijanin, który jest wezwany, aby życiem i słowem świadczyć o zmartwychwstałym Panu, musi najpierw poddać się działaniu Ducha Świętego⁹⁴

W polskim przepowiadaniu nie może zabraknąć także prawdy, że w centrum apostołskiego kerygmatu znajduje się Osoba zmartwychwstałego i żyjącego Jezusa. Dlatego głoszenie słowa jest jednocześnie głoszeniem samego Chrystusa. To słowo, w którym obecny jest Jezus, staje się aktualną rzeczywistością w momencie jego głoszenia – jest skuteczne i zawsze się spełnia⁹⁵ W proklamowanym słowie Bożym można spotkać żywego Chrystusa i doświadczyć zbawienia. Jest to słowo pełne łaski. Powinni pamiętać o tym przede wszystkim głoszący słowo, którzy powinni ukazywać w przepowiadaniu żywą Osobę Jezusa jako Pana, Mesjasza oraz głosić wiernym, że „nie ma w żadnym innym zbawienia, gdyż nie dano ludziom pod niebem żadnego innego imienia, w którym moglibyśmy być zbawieni” (Dz 4,12).

Taką świadomość powinni mieć także ci, którzy tego słowa słuchają. Słowo Boże jest bowiem wielkim darem, szansą spotkania Zbawiciela i zarazem wezwaniem dla każdego chrześcijanina. Kaznodzieje powinni podkreślać także, że słowo Boże, mimo swej zbawczej mocy, wymaga jednak otwarcia ze strony człowieka, tzn. właściwego słuchania. Jest to tym bar-

---

⁹³ *Pełna jest Ziemia Twego Ducha Panie. Oficjalny dokument Komisji Teologiczno-Historycznej Wielkiego Jubileuszu Roku 2000.* Katowice 1997 s. 83.

⁹⁴ O wielkiej roli Ducha Świętego w głoszeniu słowa nie może zapomnieć Kościół współczesny (por. EN 75, RM 21-29). Słusznie przypomina o tym Y. Spiteris (*Duch Święty głównym sprawcą nowej ewangelizacji*. W: Jan Paweł II, *Tertio millennio adveniente. Komentarz teologiczno-pastoralny w opracowaniu Rady Prezydium Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*. Sandomierz 1995 s. 230): „Głoszenie słowa i jego świadectwo, tj. ewangelizacja, oznacza przede wszystkim wcielić je w siebie, a następnie w drugich. Jest to możliwe jedynie w Duchu. Wypływa stąd więc nagła konieczność poddania się jeszcze bardziej uduchowieniu mocy Pocieszyciela. Tajemnica zbawienia jest chrystologiczna, ale dla Chrystyfikacji (uczynienia z nas synów Bożych) niezbędne jest działanie Ducha Świętego. Aby człowiek mógł stać się nosicielem Chrystusa w słowie i w życiu, musi być przede wszystkim nosicielem Ducha. Tylko żywy Duch może w nim manifestować Chrystusa. Można więc powiedzieć, że człowiek staje się świadkiem i nosicielem Chrystusa, ponieważ został «wypełniony Duchem»”

⁹⁵ H. Langkammer. *Ewangelia Łukasza. Ewangelia o Zbawicielu i powszechnym zbawieniu*. RT 36:1989 z. 1 s. 55; E. Szymonek. *Wykład Pisma świętego Nowego Testamentu*. Poznań 1990 s. 228 n.; G. Dannels. *Ogień Ducha*. Kraków 1993 s. 32 n.

dziej ważne, że słowo Boże dociera do człowieka w postaci słowa ludzkiego. Słuchacz słowa Bożego powinien zatem przyjąć je sercem szlachetnym i dobrym. W czasie słuchania słowa Bożego nie powinien być obciążony troskami doczesnymi, ułudą bogactwa czy przyjemnościami tego życia. Musi je nosić i pielęgnować w sobie oraz wsłuchiwać się w nie tak, aby przyniosło mu ono zbawienie. Powinien być mu posłuszny i wytrwale wypełniać je w swoim życiu.

Słowo Boże usłyszane i przyjęte w taki sposób przynosi owoce wiary i trwałego nawrócenia⁹⁶ Jest ono także źródłem błogosławieństwa i włączenia do duchowej rodziny Jezusa. Gdy słuchaczem słowa Bożego jest osoba niewierząca, wtedy przyjęcie tego słowa prowadzi ją do chrztu, otrzymania daru Ducha Świętego i do wejścia do wspólnoty Kościoła. Słowo Boże łączy ludzi z Chrystusem i umacnia ich wzajemne więzy.

Uwzględniając temat słowa Bożego, można zasugerować pewne propozycje treści przepowiadania na poszczególne dni, w których czytany jest fragment Dz 2, 14-41. W Trzecią Niedzielę Wielkanocną (rok A) perykopa Dz 2, 14. 22-28 zestawiona jest z tekstem Łk 24, 13-35. Ewangeliczna scena ukazuje zmartwychwstałego Jezusa, który w czasie wędrówki do Emaus spotyka uczniów i daje im się poznać poprzez wyjaśnianie Pisma i „łamanie chleba” Treść tego fragmentu Ewangelii, w którym mowa jest o roli słowa Bożego (Łk 24, 13-27), można doskonale połączyć z kerygmatem czytania zaczerpniętego z księgi Dziejów. To zestawienie Łukaszowych tekstów daje doskonałe podstawy, aby przepowiadać prawdę o zbawczej mocy głoszonego słowa, które prowadzi do wiary (nawróceni słuchacze Piotra i uczniowie z Emaus, którzy przymuszają Jezusa by został z nimi), a później do dawania świadectwa. Na tym tle trzeba też mówić o treści głoszonego słowa, jaką jest Osoba zmartwychwstałego Pana i Jego zbawcze misterium. Trzeba ukazywać także Jezusa, który żyje w Kościele i mocą swego zmartwychwstania może przemieniać ludzi i świat.

Czytania z Poniedziałku Wielkanocnego (Dz 2, 14. 22-32; Ps 16; Mt 28, 8-15) mogą posłużyć przede wszystkim do ukazania głównej treści słowa Bożego głoszonego przez Apostołów, jakim jest zmartwychwstanie Jezusa. Temat ten był obecny dosyć często w analizowanym przepowiadaniu homilijnym⁹⁷ Trzeba jednak traktować zmartwychwstanie Jezusa jako komple-

⁹⁶ Słowo kerygmatu, w którym obecny jest Jezus, stawia słuchacza przed koniecznością podjęcia decyzji: za lub przeciw Bogu. Zob. D a n n e l s, jw. s. 32 n.

⁹⁷ Przykładem dobrej homilii jest tutaj rozważanie J. Kudasiewicza (*I żyję Twoim wielkim zmartwychwstaniem* s. 119-121). Autor nawiązuje do wszystkich czytań mszalnych i dokonuje

mentarny element tajemnicy paschalnej. Nie można zapomnieć zatem o tym, co było po zmartwychwstaniu Jezusa, a więc o wniebowstąpieniu i zesłaniu Ducha Świętego. Te tematy obecne są w mowie Piotra (Dz 2, 32-36), która niestety nie znalazła właściwego oddźwięku w przepowiadaniu. Większej uwagi i dowartościowania domaga się przede wszystkim temat zbawczej mocy słowa Bożego.

W liturgii słowa z Czwartej Niedzieli Wielkanocnej (rok A) pierwsze czytanie (Dz 2, 14. 36-41) posiada wiele wspólnych elementów treściowych z Ewangelią według św. Jana (J 10, 1-10), które niestety nie zostały wykorzystane w posoborowym przepowiadaniu polskim. Do takich motywów należy przede wszystkim Osoba Ducha Świętego⁹⁸, którą św. Łukasz ukazuje jako „dar i obietnicę Ojca” (por. Dz 2, 38 n.), a św. Jan jako „życie w obfitości” (por. J 10, 10). Kolejnym wspólnym tematem tych dwóch tekstów jest słuchanie słowa Bożego. Św. Łukasz ukazuje zebranych w Jerozolimie jako tych, którzy „usłyszeli” słowo zbawienia zwiastowane przez Piotra (por. Dz 2, 37), a św. Jan przytacza słowa Jezusa: „owce słuchają jego głosu” (J 10, 3)⁹⁹ Trzeba ukazywać wiernym bogatą teologię i znaczenie słuchania słowa Bożego¹⁰⁰, a nie jedynie, jak to ma miejsce w treści analizowanych homilii, zachęcać do lektury Pisma świętego¹⁰¹ Koniecznie również, jak się wydaje, należy wspomnieć o owocach głoszonego i słuchanego słowa Bożego, jakimi są wiara, nawrócenie i chrzest, czyli wejście do wspólnoty zbawienia. Tak o tym procesie pisze Jan Ewangelista: „Ja jestem bramą, jeśli kto wejdzie przeze Mnie, będzie zbawiony” (J 10, 9)¹⁰² Do nawrócenia zachęca również inny tekst czytany w Czwartą Niedzielę Wielkanocną roku A, tj. 1 P 2, 21-25.

---

trafnej aktualizacji tematu zmartwychwstania Chrystusa, który stał w centrum słowa Bożego głoszonego przez Piotra.

⁹⁸ Takie powiązanie dostrzegł w swojej homilii E. Szymanek (*Ja jestem bramą owiec* s. 88 n.).

⁹⁹ F. Gryglewicz. *Brama i pasterz*. W: *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*. Red. F. Gryglewicz. Lublin 1992 s. 73; tenże. *Słowo Boże i jego słuchanie*. W: *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*. Red. F. Gryglewicz. Lublin 1992 s. 223-227; L. Stachowiak. *Dobry Pasterz (J 10,1-21)*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 22:1975 z. 1 s. 78 n.

¹⁰⁰ Próbą ukazania, w jaki sposób powinno się słuchać słowa Bożego, jest homilia, której autorem jest D. Karasek (jw. s. 162). Jest to jednak tylko wzmianka na temat słuchania Bożego słowa.

¹⁰¹ Por. Senderski, jw. s. 159 n.; Rusiecki, jw. s. 160 n.

¹⁰² Stachowiak, jw. s. 79-81; tenże, *Czwarta Niedziela Wielkanocna. Ewangelia*. W: *Komentarze biblijne do czytań mszalnych. Rok A*. Red. J. Homerski. Lublin 1981 s. 68 n.

BIBLIOGRAFIA

- Bovon F.: *L'œuvre de Luc. Études d'exégèse et de théologie*. Paris 1987.
- Brzozowski M.: Przepowiadanie homilijne. „Współczesna Ambona” 12: 1984 z. 3 s. 163-168.
- Dupont J.: Notes sur les Actes des Apôtres. „Revue biblique” 62: 1955 s. 45-59.
- *Nouvelles études sur les Actes des Apôtres*. Paris 1982.
- Dyk S.: Teologia głoszenia słowa Bożego według Dz 2. „Roczniki Teologiczne” 49:2002 z. 6 s. 149-169.
- Jankowski A.: *Kerygmat w Kościele apostołskim*. Częstochowa 1989.
- Kiedzik M.: Słowo Boże i człowiek – znaczenie pragmatyczne kompozycji Łk 8,4-21. W: *W posłudze słowa Pańskiego. Księga pamiątkowa poświęcona ks. prof. dr. hab. Józefowi Kudasiewiczowi*. Red. S. Bielecki, H. Ordon, H. Witczyk. Kielce 1997.
- Kudasiewicz J.: Słowo Jezusa pełne mocy. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 33:1980 z. 2 s. 101-105.
- März C. P. *Das Wort Gottes bei Lukas. Die lukanische Worttheologie als Frage an die neuere Lukasforschung*. Leipzig 1974.
- Martini A. M.: *L'evangelizzazione negli Atti degli Apostoli*. W: *Chiesa per il mondo*. T. 1. Saggi storico-biblici. Bologna 1974 s. 121-130.
- Panimolle S. A.: „Fate attenzione a come ascoltate” (Lc 8,4-21). „Parola spirito e vita. Lo spirito del Signore” 1 1980 s. 95-119.
- Twardy J.: Homilie niedzielne dla dorosłych. „Współczesna Ambona” 17: 1989 z. 3 s. 107-123.

THE KERYGMA

ABOUT THE SALUTARY DIMENSION OF GOD'S WORD (Acts 2:14-41)
IN POLISH POST-COUNCIL PREACHING

Summary

In Chapter II of Acts, and particularly in the pericope Acts 2:14-41, St Luke included a profound theology of God's Word, preached and listened to. Luke's message should find its place in the contents of homily preaching that should be based on a Biblical source. The fragment (Acts 2:14-41) was the first reading in the liturgy of God's Word on Easter Monday (year A, B, C) and on the Third and Fourth Easter Sunday of year A. Analysis of the published homilies has shown that the kerygma about the salutary dimension of God's Word had been almost completely neglected by Polish preachers. The basic conclusion from the present study is then the call to consider Luke's kerygma about God's Word preached and listened to in homily preaching in Poland. In the contents of the homily it should be stressed that the Holy Spirit is the source, the power and the "translator" of God's Word. The truth may not be omitted that preaching God's Word is at the same time preaching Christ Himself. In the proclaimed God's Word one can meet the living Christ and experience salvation. Preachers should also emphasize that God's Word, despite its salutary power, requires opening on the side of the man, that is, it requires proper listening. God's Word heard and

accepted in the proper way bears fruit of faith and a lasting conversion. It is also a source of blessing, inclusion into Jesus' spiritual family and it contributes to building the Church.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: wydarzenie pentekostalne, Dz 2, 14-41, głoszenie i słuchanie słowa Bożego, zbawcza moc słowa Bożego, przepowiadanie homilijne.

Key words: Pentecostal event, Acts 2:14-41, preaching and listening to God's Word, salutary power of God's Word, homily preaching.